

Afskrift af artikel: Langelands Folkeblad, onsdag d. 27. april 1960:
Onsdag d. 27. april 1960

Deserterede fra skyttegravene - endte på Langeland

Da krokonen ledte efter æg i høet, hvor de fire desertører havde gemt sig.

*

Desertørernes anfører, der var udklædt som oversergent, gav rekrutterne en røffel, fordi de ikke hilste.

*

Fik vagten af vejen mens kammeraterne stjal af lageret

*

Nu skal du holde op med dine kunster

*

Brugte nogle fjæle som årer og brækkede sablen, da de prøvede at hugge bådens lås over

*

Nu er vi kommet så langt, at jeg skyder alt ned, der kommer i vejen for os, sagde Schultz.

Statshusmand Andreas Esbensen, Bogø, der stammer fra Als, gjorde den Første Verdenskrig med på tysk side. Hans fredelige regelmæssige liv i dag, står i skarp modsætning til hans fortid, der er nervepirrende, farefyldt og broget - mere spændende end nogen roman. Den kulminerede, da han sammen med tre andre deserterede fra skyttegravene i Frankrig og efter en utrolig flugt nåede i sikkerhed på Ærø. Først nu har han fået det hele så meget på afstand, at han kan fortælle om det.

Hvis man overhovedet lægger mærke til huset, når man kører forbi på vejen - og det er slet ikke sikkert, for det ligger godt gemt bag en bakke lige overfor Bogøgård - får man indtrykket af en typisk og meget fredelig dansk idyl - men ingen af de forbipasserende vil bedre end husets ejer selv forstå at værdsætte det fredelige og stilfærdige liv, der leves i huset. Sandheden er nemlig den, at statshusmand Andreas Esbensen har haft spænding og omskiftelser nok i sit liv. Vejen til husmandsbruget i Bogø har været lang og kroget, mere spændende end mangan roman. Hans fortid har været farefyldt og broget, intet under, at han er tilfreds med sin fredelige nutid.

Andreas Esbensen stammer fra Als og tilbragte sin barndom under det tyske herredømme. som i så mange dansksindede familier led man under stadige chikanerier, forfølgelser og ubehageligheder. I 1915 blev han som 19-årig indkaldt og gjorde siden krigen med på tysk side.

Hvad han oplevede under krigen kunne ikke opdigtes mere spændende i en roman. Han fortæller roligt og stilfærdigt, beretter om sine og sine kammeraters livsfarlige og hasarderede planer: Nå men det gik nu - er hans kommentarer. "Og det gjorde vi så!", siger han da han har fortalt om hvordan han og hans kammerater har besluttet at desertere fra skyttegravene i Frankrig.

Ved at blive ædt op af lus

Krigens oplevelser har imidlertid præget ham mere end hans ro og sindighed lader ane. Det er først nu, da det hele er kommet på så lang afstand at han bryder sig om at fortælle om det. Den tyske besættelse af sidste verdenskrig, gjorde ikke det hele bedre, og først efter Hitlers sammenbrud kunne han igen være helt rolig. Nu er han villig til at fortælle, og beretningen om hans

vej fra skyttegravene i Frankrig til Statshusmandsbruget i Bogø er broget og kroget, spændende og dramatisk, afskyelig som krigen er det.

Den begynder i Hamborg i 1915, hvortil han var indkaldt. Her var han i fem måneder - så var han udlært og blev sendt til skyttegravene i Frankrig som maskingeværsskytte. Her bølgede krigen frem og tilbage og Andreas Esbensen fulgte med. Han beretter om store slag han har deltaget i, om byer der var skudt i grus, om nætter i skyttegravene og om et sår i baghovedet. Han blev såret første gang i 1916 og kom herefter hjem på orlov i 14 dage. Så blev han sendt til Frankrig igen. Senere kom han helt ned til den rumænske grænse, hvor tyskerne skulle hjælpe Østrig-Ungarn. "Vi var ved at blive ædt op af lus", fortæller han. "De sad i tykke lag på benene i de store støvler og benene blev revet i stykker. Det var så slemt, at jeg måtte indlægges i et nonnekloster i Slesien, indtil benene var nogenlunde i orden igen. Midt på dagen var det så varmt at lusene ikke kunne holde ud at sidde på os men de kom ud på eftermiddagen, når det blev køligere."

Kejseren ville kigge over til russerne.

"Mens jeg lå i skyttegravene her, så jeg den østrig-ungarske kejser, Karl der kom på inspektion. Vi skulle naturligvis stå ret og gøre honnør, men kejseren var venlig og havde et ord til alle de soldater, han gik forbi.

Han var så ivrig efter at se det hele og hver gang han kom forbi et kighul skulle han hen og se over til den russiske side. De skød ikke ret meget på det tidspunkt, han var i skyttegravene.

Foruden lusene havde vi et andet problem vi fik ikke ret meget at spise. I vores tornyster havde vi noget kødkonserver, som vi imidlertid kun måtte åbne i nødstilfælde. Det havde vi gjort nogle gange, når vi havde været i kamp flere dage, og de ikke kunne få mad ud til os.

En gang i Frankrig blev vi enige om, at en af os skulle få vagten af vejen mens de andre skulle bryde ind og stjæle noget af lageret. En af vore kammerater stillede sig op og sludrede med vagten, mens vi andre skyndte os ind og forsynede os med dåser. Vagten sagde flere gange: "Hør jeg må vist hellere tilbage" men vi nåede at få 20-30 dåser og slippe afsted uden at han kom. Vi tog en to-tre dåser med ad gangen når vi skulle ud, og brækkede dem op når vi var langt ude i skyttegravene.

Mødtes med min bror i Frankrig

En dag mens jeg var i Frankrig fik jeg brev fra min bror der lå 30 km fra mig i St. Quentin. Jeg søgte om lov til at tage ned og besøge ham fordi jeg gerne ville snakke med ham nu da vi var sammen her i Frankrig. Oberstløjtnanten sagde nej, fordi jeg lige havde været galt på kareten. Jeg var kommet ud fra et lazaret og skulle melde mig til min skarpskyttetrop, men ingen vidste hvor den var og så tænkte jeg, at jeg hellere måtte tage til Flensborg og melde mig ved min batallion. Det måtte jeg imidlertid ikke og jeg blev arresteret i toget.

Jeg sagde, at jeg ikke ville behandles som en forbryder, og at de ikke skulle være bange, jeg ville ikke stikke af. De var også så flinke, og i Køl'n gik den ene på besøg hos sin familie, men jeg sad sammen med den anden på en beværtning hele natten. Næste morgen mødtes vi på banegården. Da jeg kom tilbage til min afdeling, fik jeg tre dages arrest, - som jeg dog aldrig kom til at afsone. Men det var derfor oberstløjtnanten sagde nej. Jeg prøvede igen igen, og tilsidt fik jeg orlov. Min bror havde været i et voldsomt slag og skulle have fuldstændig ro i fire dage derefter, hverken eksercits eller andet. Jeg fik lov til at tage derop søndag og skulle komme mandag. Jeg kom tirsdag og hørte aldrig et ord.

Der ville vi ikke ud igen - og så deserterede vi.

Det værste slag jeg var med i var stormen på en af de største banker i Frankrig. Det var et forfærdeligt slag. Franskmændene lå på toppen af banken og kunne lige meje os ned, når vi stormede. Vi stormede syv gange. Hver gang blev 200 mand sendt afsted og hver gang vendte

kun 20-25 mand tilbage. Men franskmændene kunne jo ikke få forsyninger op, så de kunne blive ved at forsvare stillingen og tilsidst erobrede vi den. Senere erobrede Franskmændene den tilbage. Et par år senere, efter at have været igennem adskillige oplevelser kom Andreas til Frankrig igen. Han var nu medlem af en skarpskytte trop som blev sendt fra sted til sted eftersom der var brug for den. Vi havde det rigtig godt, nu var vi ikke mere i første linie, men lå lidt bagude og skulle dække infanteriets fremstød.

Så i juli 1918 gik der rygter om at vi skulle tilbage til den banke vi havde erobret et par år tidligere, men som franskmændene nu havde tilbageerobret. Vi var nogle stykker som snakkede sammen om det, at her ville vi ikke tilbage til, og vi blev enige om, at vi ville stikke af og tage til Svejts. Der var tre tyskere foruden mig og desuden min bedste kammerat, som var fra Kiel. Han turde dog ikke, da det kom til stykket. Vi andre aftalte, at næste gang, vi skulle i skyttegravene, skulle vi smide os ned og blive liggende mens de andre gik frem. Der blev også godt nok råbt " - Sværm ud", vi sværmede og smed os ned og da de andre var væk gik vi tilbage. Vi gik tilbage til byen Lille og skulle mødes på banegården hvorfra vi skulle tage til Berlin.

Torsdag d. 28. april 1960

Den farlige flugt fra Berlin til Ærø

Her fortsættes den spændende beretning om statshusmand Andreas Esbensen's oplevelser under 1. Verdenskrig. Som en skarp kontrast til hans fredelige tilværelse på Bogø står de dramatiske og spændende dage under flugten fra slagmarken i Frankrig via Berlin og Als til Ærø.

Den ene af os var en berliner, som hed Schultz, fortæller Andreas Esbensen. Han havde siddet på et batallionskontor i Berlin og her havde han stjålet nogle papirer, og på dem klarede vi os igennem kontrollen i toget og kom til Berlin.

Men så kunne vi ikke komme længere vi havde ikke flere papirer og vidste ikke hvad vi skulle gøre. Vi gik i otte dage på gaderne i Berlin og blev mere og mere nervøse. Så en dag traf Schultz - også på gaden - en han kendte fra batallionskontoret. Han sad på kontoret endnu, og han fik han til at skaffe de nødvendige papirer.

Vi blev enige om, at det var en dårlig ide at prøve at komme til Svejts, jeg foreslog, at vi skulle prøve Danmark, og sagde, at hvis vi bare kunne nå Sønderborg, skulle jeg nok klare resten.

Klædte sig ud som oversergent

Schultz var vores fører. Han havde den fornødne frækhed og var en slagfærdig fyr, som ikke var bange for noget. I Berlin havde han i en militærbutik købt så meget udstyr, at han kunne klæde sig ud som oversergent. Han havde købt en dusk til at hænge bagpå, tresser til krave og knapper, som hans mor havde syet på. Vi andre tre var menige og der stod i vore papirer at vi skulle til kompagniet i Sønderborg med materiel.

Nej tak, vi behøvede ingen mand.

Vi nåede også godt Sønderborg, og her skulle vi igennem den tyske spærring. Tyskerne her synes godt nok, at det var nogle mærkelige papirer og begyndte at spørge Schultz ud. Men han var fræk og sagde, at hvis de ville kunne de jo bare ringe og efterkontrollerer papirerne. Så slog de sig heldigvis til ro - jeg var slemt nervøs for at de virkelig skulle have ringet - og spurgte, om vi vidste hvor batallionskontoret lå, eller kunne vi få en mand med til at vise vej.

Schultz sagde: Nej tak, vi havde en mand der var stedkendt så vi skulle nok klare os. Så slap vi igennem og gik lige hen på kontoret og stod nogen tid i gangen - så havde vi været der - hvis de skulle finde på at følge efter os.

På vejen derhen mødte vi en tre-fire nye rekrutter. Schultz blev meget vred over at de ikke hilste på ham - han var jo oversergent - og kaldte dem tilbage og gav dem en røffel. Jeg sagde: Nu skal du holde op med de kunster ellers går det galt.

Jamen så bliv dog her Johanne....

Den nat gik vi 25-30 km. til Kegnæs på Als, hvor jeg stammer fra. Vi kom der kl. fire om morgenen og bankede far og mor op.

Hvad sagde de dog, da De pludselig dukkede op?

Jo de blev jo noget urolige. Hvis det var rigtigt, skulle de havde meldt det til tyskerne. Nå men vi fik nogle tæpper og noget brød og smør og sov godt ude i en skov der ligger i nærheden. Næste aften skulle vi så se at komme afsted. Vi skulle sejle fra Kegnæs til Ærø. Men der var ikke noget at ro med. alt var omhyggeligt holdt under kontrol af tyskerne. De få både der lå, var låst fast og årerne fjernet.

Næste dag gik vi ind i en lade der tilhørte en kromand, som desuden havde både bageri og købmandshandel. Vi rodede os godt ned i høet og gemte os - og lagde os derefter til at sove. Men så var det hverken værre eller bedre end at kromanden havde nogle høns som havde for vane, at gå ind i høet og lægge deres æg. Mens vi lå og sov, kom krokonen med sine to drenge for at lede efter æg i høet. Jeg havde et tørklæde over ansigtet og hø ovenpå. Krokonen stak hånden lige ned i ansigtet på mig og rodede rundt. Jeg vågnede med et sæt og sprang op, helt forvildet. Hun blev så bange, at hun snurrede to gange rundt om sig selv og styrtede afsted. Jeg råbte: Jamen så bliv dog her, Johanne. Det er jo mig. Men hun styrtede afsted og råbte: Nej jeg vil ikke snakke med dig.

Drengene havde genkendt mig og kom lidt senere, da Johanne var kommet til sig selv igen kom hun tilbage. "Men hvordan går det dog til, at du er her. Har du fået noget at spise?" Ja, jeg havde da fået lidt hjemme, sagde jeg, men hun kom tilbage med brød, smør og ost og kød. De havde både kroen, bageriet og købmandshandelen, og vi fik alt det vi kunne spise.

Hjælp os afsted

Nu var Johanne blevet helt sig selv og ikke bange for at hjælpe os, men vi måtte jo se at komme afsted hurtigt inden den tyske gendarm kom.

Hun fortalte os om en båd, der lå nede ved stranden. Den var selvfølgelig låst, og der var ingen årer.

Når det bliver mørkt skal jeg komme ned med en sav til jer, sagde hun. I kan tage nogle fjæle her over porten og hugge dem lidt til, så kan I bruge dem som årer. Og jeg skal nok holde drengene inde, så I kan komme afsted.

Det gjorde vi så. Det gik også godt nok. Jeg brækkede en sabel, da jeg huggede på kæden, som båden var låst med. Vi arbejdede med den i 1½ time, inden vi fik slået den i stykker - og endelig roede vi så afsted, på vej mod Ærø.

Rev knapperne af og smed dem i strømmen

Det var diset og vi havde en strid vind lige imod. Ved Kegnæs fyr gik der en tysk vagt men vi slap heldigt forbi og ud på åbent vand.

-Nu er det lige meget hvad der kommer i vejen for os jeg skyder alt ned, sagde Schultz, da vi var kommet så langt. Og så rev han sine knapper af og smed dem i strømmen. Nu ville han ikke være oversergent mere.

Vi roede hel natten og ud på morgenstunden hørte vi noget brumme i luften. "Så nu er det sket, nu kommer de og tager os", tænkte jeg. Men heldigvis var det så diset at flyvemaskinen ikke så os, og jeg blev aldrig klar over om det var en tysk maskine. Noget senere kunne vi øjne land og ved 8-tiden om morgenen, trak vi båden på land.

I er på Ærø

Der gik nogle mænd på marken de var knapt færdige med at høste, de snakkede dansk og jeg spurgte hvor vi var.

"I er på Ærø" lød svaret.

"Nå, så er vi kommet godt hjem", sagde jeg. De hentede nogle heste og fik båden slæbt på land og så tog de os med hjem til frokost.

Vi var landet ved St. Rise på Ærø og sognefogeden i St. Rise meldte os ikke hvad han ellers skulle have gjort. I stedet sørgede han for at vi fik arbejde allesammen. Han skrev et brev hjem til mine forældre, hvori han fortalte, at han havde fået en søn og de ville kalde ham Andreas.

Gendarmen lod sig nøje

Så vidste min mor og far, at jeg var kommet godt over, men alle breve blev jo åbnet, og den tyske gendarm havde også læst det og kom ud for at spørge mine forældre ud.

Ja, de kunne da ikke forstå, hvad det var for et brev for de mente ikke, at de havde noget familie på Ærø.

"Nå, hvordan det gik med de fire sønner og to svigersønner de havde med i krigen?"

- "Jo, det gik da godt så vidt de vidste. Der var ganske vist en søn, som de ikke havde hørt fra i lang tid og som de var ved at blive urolige for".

Gendarmen var ikke særlig dum, men han lod sig alligevel nøje med den besked, og der skete aldrig mine forældre noget.

Efter krigen fik jeg brev fra min kammerat fra Kiel som i sidste øjeblik sprang fra da han alligevel ikke turde desertere. Han fortalte os at der gik 14 dage før de nede vidste, at vi vist var forsvundet. De opdagede, at vi ikke var blandt de dræbte men de blev aldrig rigtig klar over, hvad der egentlig var sket med os. Til sidst faldt sagen væk af sig selv.

På besøg på Ærø

Efter krigen købte sognefogedens søn, Andreas Rasmussen en gård på Nordenbro Vesteregn og spurgte om jeg ville med til Langeland. Det ville jeg og jeg er blevet her siden. Ved et bal i forsamlingshuset traf jeg min kone, og nu har vi boet på stedet her i 37 år.

Mine tre kammerater rejste hjem til Tyskland da krigen var forbi, og så vidt jeg ved, er det gået dem godt. Jeg hører aldrig fra dem mere, men jeg hørte da at Schultz var kommet på det tyske konsulat i Stockholm og før sidste krig var han kommet i bil til Ærø for at hilse på dem i St. Rise. Det er blevet mørkt mens Andreas Esbensen har fortalt sin historie. Udenfor vinduet kan man se Keldsnor Fyr blinke.

"Det er det samme fyr jeg kunne se blinke hele den nat vi roede for at komme over til Ærø" siger han - og blinker tilbage til fyret udenfor som til en gammel bekendt.

G.G.